

Слабоус-Луценко А.О.*

ЕПОХА БЕЗПОЛЯРНОГО СВІТУ

В ХХІ столітті основною характерною рисою міжнародних відносин буде безполярність: домінування не однієї, двох або декількох держав, а десятків акторів, здатних по різному впливати на положення справ в світі. Безполярна система міжнародних відносин характеризується наявністю численних центрів, які володіють потужною силою.

На початку ХХ століття світ, безперечно, був багатополарним. В середині ХХ століття в результаті двох світових війн та багатьох конфліктів виникла біполярна модель. Із закінченням холодної війни та розпадом Радянського Союзу на зміну біполярності прийшла однополярність – міжнародна система, в якій головну роль відіграє один «центр сили» - в даному випадку Сполучені Штати Америки [2]. Але сьогодні сили розсіяні. З виникненням епохи безполярності ми ставимо ряд важливих питань: Чим ця епоха відрізняється від інших? Як і чому вона виникла? Які можливі наслідки цієї епохи?

На перший погляд світ сьогодні може здаватися багатополарним. З основних «центрів сили» можна виділити: Європейський Союз, Індія, Китай, Росія, США, Японія. Але світ ХХІ століття докорінно відрізняється від епохи класичної багатополарності: існує набагато більше «центрів сили» і більшість з них не є національними державами. Однією з головних особливостей сучасної системи міжнародних відносин є втрата державами-націями монополії на силу. Регіональні та всесвітні організації є конкурентами держав зверху, воєнізовані формування – знизу, неурядові організації та корпорації – зі сторони. Влада розмежована – вона сконцентрована в різних руках і місцях [1].

В сьогоднішньому світі Сполучені Штати Америки є і ще довго будуть залишатися найбільшим окремо взятим центром концентрації глобального впливу. США щорічно витрачають 500 млрд. на підтримку збройних сил, американська економіка найнепохитніша, також США є важливим джерелом культурного впливу, інформацій та інновацій. Але незважаючи на подібну могутність, не можна не помітити відносно зниження ролі США в світі і, разом з ним, абсолютне зменшення впливу та незалежності [6].

Безполярна система, яка набуває все більшого розповсюдження, буде мати здебільшого негативні наслідки в першу чергу для США, а також і для більшої частини світу. Вашингтону все важче буде грати роль лідера у випадках, коли він буде намагатися досягати колективних дій для вирішення регіональних та глобальних проблем [6]. Коли багато акторів мають значну силу та намагаються здійснювати вплив, організовувати колективні дії та заставляти організації працювати стає все складніше.

Безполярність, в свою чергу, також призведе до збільшення вразливих місць та загроз. Ці загрози будуть надходити від держав-вигнанців, терористичних угруповань, держав-енергоносіїв. Наслідки безполярності: наприклад, Іран доклататиме ще більше зусиль для набуття статусу ядерної держави з метою впливу не тільки на ОПЕК, але й на Ірак, а Ліван та Сирія впливатимуть на держави за рахунок підвищення цін на нафту [4].

Теоретики міжнародних відносин стверджують, що глобальна політика – це суміш анархії та організації [3]. Отже, потрібно сформувати структуру безполярного світу. Якщо

* аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Коппель О.А.

процес перетворення світу буде неконтрольованим, то з часом безполярний світ стане ще більш хаотичним.

В умовах безполярного світу суттєву роль буде відігравати мультилатералізм. Однак, задля успішного впровадження нової системи співробітництва має будуватися на інших основах і передбачати участь не тільки великих держав. Рада Безпеки ООН і «Група восьми» мають бути реформовані таким чином, аби вони могли відображати реалії сьогодення, а не епохи, що супроводжувала закінчення Другої світової війни [5].

Безполярна система ускладнює дипломатичну діяльність не лише через більшу кількість акторів, а й через нестачу передбачуваних фіксованих структур і систем відносин, які характерні для однополярної, біполярної та багатополлярної структур.

Відносини матимуть більш вибіркового підхід і будуватимуться в залежності від ситуації. Крім того, буде важче визначитися з позицією щодо інших країн в розрізі «союзник чи супротивник»: по деяким питанням країни будуть союзниками, співпрацюватимуть, а по іншим – супротивниками та протистоятимуть одна одній. На перший план вийдуть такі фактори як проведення консультацій, створення коаліцій, дипломатія [4].

Безполярна система буде непередбачуваною, важкою та небезпечною. Проте, сприяння вищої за рівнем глобальної інтеграції допоможе в досягненні стабільності. Для значного прориву вперед необхідно створити центральну групу, що буде формуватися з урядів і інших акторів, прибічників мультилатералізму. Створення цієї групи можна назвати «погодженою безполярністю», хоча така модель не замінить безполярну систему, але допоможе управляти нею і підвищить шанси того, що міжнародна система не буде деградувати і не розпадеться.

Література

1. Беттлер А. Контури світу в першій половині ХХІ сторіччя і далі (теорія) // МЕМО. – 2002. - №1.
2. Коппель О.А., Пархомчук О.С. Міжнародні системи та глобальний розвиток: Навчальний посібник - К.: ВПЦ «Київський університет», 2004.- 314 с.
3. Мальський М. З., Мацяк М. М. Теорія міжнародних відносин Підручник. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2007. - 461 с.
4. Уткін А. І. Світовий порядок ХХІ ст. — М., 2002
5. Чуфрин Г. И. К вопросу о новом мировом порядке: смена парадигмы международных отношений // Глобальное сообщество: новая система координат (подходы к проблеме). - СПб.: Алтея, 2000.
6. Шаклеїна Т. А. Сучасні американські концепції світового лідерства. – М., 1999.